

Tjóðveldi

Løgtingið

Uppskot til løgtingslóg um at minka burtur dansku ríkisveitingina til Føroya

§ 1.

Landsstýrið skal innan 1. januar 2022 boða frá ella gera avtalu við dansku stjórnina um, at Føroyar gera seg leysar av dansku ríkisveitingini komandi 7 árinum.

§ 2.

Í seinasta lagi 1. januar 2030 skal ongin ríkisveiting vera á fíggjarlóg landsins.

§ 3.

Henda løgtingslóg kemur í gildi dagin eftir, at hon er kunngjørd.

Almennar viðmerkingar

Endamálið við hesi lóg er at gera føroyska búskapin sjálvbjargnan, og at fremja eina væl skipaða minking av dansku ríkisveitingini, til hon er burtur eftir 7 árum.

Árliga ríkisveitingin er í dag 641,8 mió. kr. Minkingin svarar til góðar 90 mió. kr. um árið á fíggjarlógini komandi sjev árinum, til ríkisveitingin er heilt burtur í 2030.

Føroyski búskapurin er nærum trífaldaður, síðani vit seinast skerdu ríkisveitingina og fastfrystu hana í 2001. Var ríkisveitingin ikki skerd og fastfryst tå, hevði hon verið minst 1,5 mia krónur árliga í dag. Í undanfarnu samgongu bleiv blokkurin aftur fastfrystur. Høvdu vit ikki gjørt hetta, var blokkurin væl omanfyri 700 milliúnir krónur í dag.

Í dag er ríkisveitingin bert 3% av føroyska búskapinum. Fyri hvørjar 100 krónur í búskapinum, skapa og fíggja vit sjálv 97 kr. Vit hava ongantíð í nýggjari tíð verið nærri at gera okkum heilt óheft av ríkisveitingini.

Men tað krevur, at vit taka avgerðina og fremja tað í verki.

Vit mugu taka hvør annan uppá orðið

Við uppskotinum kann Løgtingið samtykkja eitt greitt og bindandi mál: Komandi árinum minka vit ríkisveitingina burtur – og sostatt binda vit okkum eisini til at reka ein ábyrgdarfullan og neyvnan búskapar- og fíggjarpolitikk til frama fyri alt fólkið í landinum.

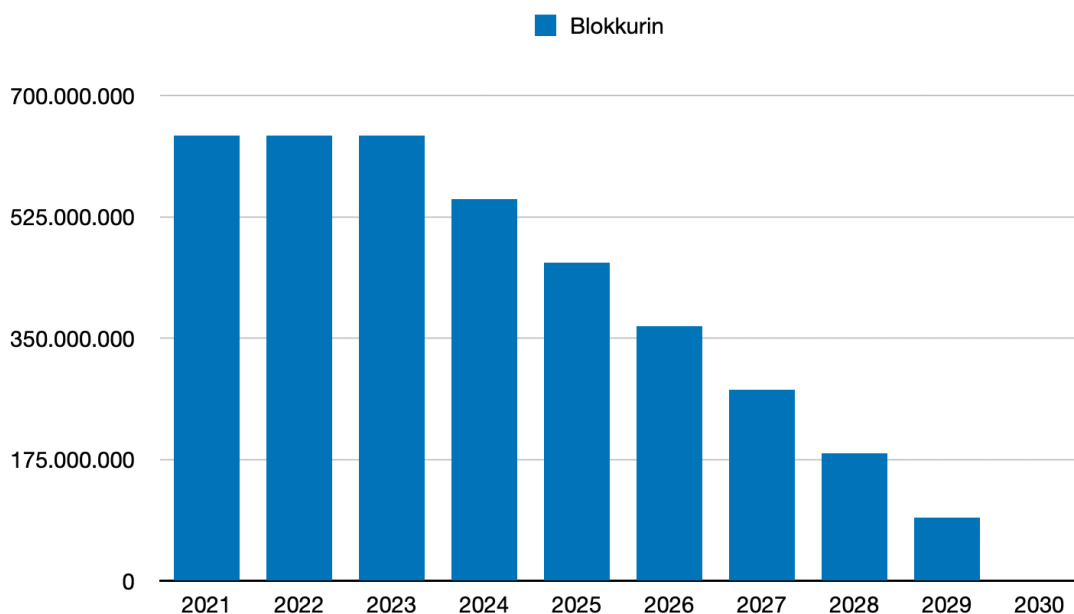
Lógaruppskotið verður lagt fram til tess at fáa eina bindandi semju millum politisku flokkarnar á tingi um at taka veruligu avgerðina og ítøkiligu stigini til at gera føroyska búskapin óheftan av dansku ríkisveitingini.

Allir flokkar hava sagt seg vilja ein sjálvberandi føroyskan búskap, og flestu flokkar siga seg vilja, at vit gerast leys av dansku ríkisveitingini.

Kortini er ein beinleiðis minking ikki framd í ríkisveitingini síðani 2001, tá ið Løgtingið av sínum eintingum tók avgerðina, og skerdi og fastfrysti ríkisveitingina.

Við hesum uppskoti skjýtur Tjóðveldi upp eina greiða og einfalda skipan:

- Ríkisveitingin verður við lóg ásett at minka burtur eftir 7 árum við javnt stórari upphædd.
- Hetta svarar til góðar 90 mió. kr. um árið á fíggjarlógini.
- Ítøkiliga: $641,8 \text{ mió. kr.} / 7 = 91.7 \text{ mió. kr. árliga}$.

Um hinir flokkarnir hava fyrivarni ella øðrvísi hugsanir um, hvussu minkingin og ein bindandi avgerð skal fara fram, so ber undir viðgerðini av hesum uppskoti, til at skjóta tær ítøkiligu loysnirnar og broytingarnar, sum flokkarnir ynskja. Týðningarmiklast fyri okkum er, at minkingin verður gjørd.

Harvið ber við hesum uppskoti til hjá flokkunum og politisku skipanini at taka hvør annan í eið og taka hvør annan uppá orðið, so alt ikki verður orð og leyst prátt utan veruligar gerðir.

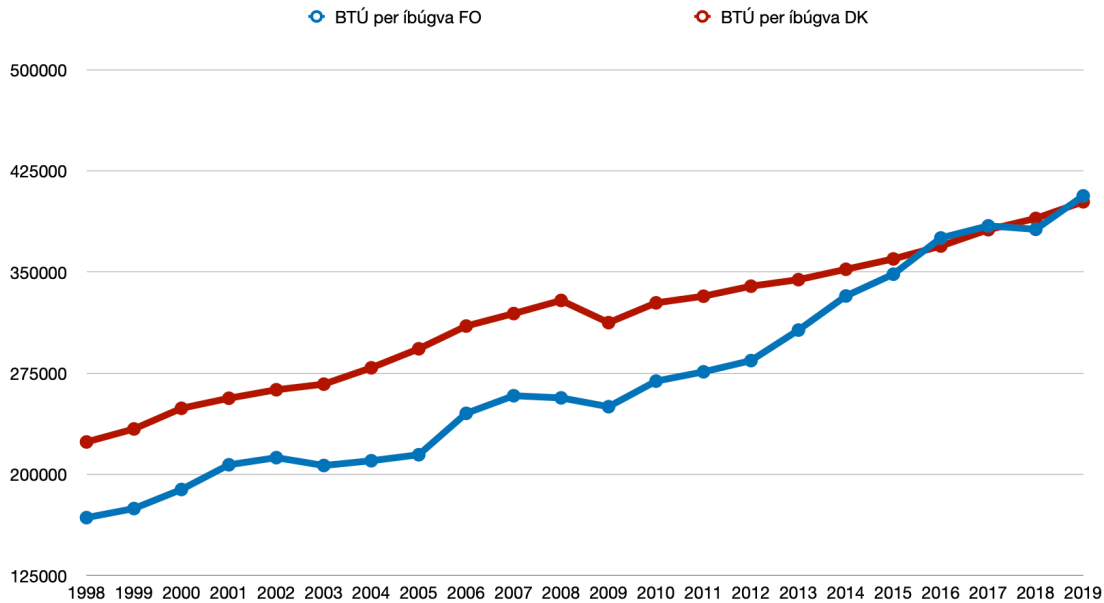
Millum heimsins ríkastu lond

Føroyar eru millum heimsins ríkastu lond.

Vit kunnu ikki sum fólk og fólkavaldir politikarar moralskt verja ta støðu, at vit sum eitt so ríkt land biðja um pening frá aðrari tjóð – ið enntá lutfalsiliga hevur minni inntøku pr. íbúgva enn vit sjálv – fyri at reka og fíggja okkara egnu liviumstøður.

Í dag er føroyska bruttotjóðarúrtøkan fyri hvønn íbúgva størri enn í Danmark, sum annars er millum hægstu í heiminum.

Ítøkiliga var metingin fyri 2019, at føroyska BTÚ pr. íbúgva var 420.000 kr., meðan samsvarandi í Danmark var 400.000 kr. Sostatt var virðisskapanin hægri í Føroyum fyri hvønn íbúgva.

Kelda: Danmark Statistik, Hagstova Føroya

Tað merkir als ikki, at øll fólk í Føroyum eru væl fyri fíggjarliga ella hava somu móguleikar. Men tað prógvar, at vit í Føroyum hava ov mikið av inntøkum og ríkidømi og móguleikum til skapa góð og sømilig livikor fyri øll – við góðum vælferðartænastum og sosialari trygd.

Øll søgan prógvar, at hvørja ferð vit hava tikið ábyrgd og í felag hava bygt upp, so hevur tað ment okkara samfelag og livikorini hjá øllum.

Mong ivaðust, tá ið vit skerdu ríkisveitingina í 2001. Men føroyski búskapurin og okkara livikor og vælferðartænastur til sosiala trygd, heilsuverk, skúlar, dagsstovnar og infrakervi hava bara verið styrkt og betrað við okkara egnu skapan og framleiðslu.

Um aldarskiptið – beint innan vit skerdu ríkisveitingina í 2001 var danska BTÚ fyri hvønn íbúgva umleið ein triðing hægri enn í Føroyum. Og nú 20 ár seinni – við nógvið skerddari ríkisveiting – er tað hægri í Føroyum.

At taka síðstu stigini krevur sjálvsagt, at vit sjálv taka ábyrgd av at fíggja alt okkara egna samfelag, og at skapa ta trygd, tey rættindi og tær skyldur, ið kunnu skapa øllum móguleikar og kor. Og at vit sjálv skapa tað rættvísa býtið av landsins ríkidømi og reka ein ábyrgdarfullan og sjálvberandi búskap við langtíðarhugsan í háseti.

Vit skulu ístaðin ganga undan og sjálv skapa tær skipanir í samhaldsfesti okkara millum, sum tryggja okkara fólk at byggja, búgva og liva frælst í okkara landi nú og framtíðini. Og vit eiga sjálvsagt eisini at taka ábyrgd í heiminum og gera okkara til, at heimurin gerst liviligari, tryggari og burðardyggari hjá fólk.

Hvat krevst búskaparliga, fíggjarliga og politiskt?

Tað er væl skilligt, tá ið fólk spyrja: Hvussu skulu vit fíggja hetta?

Svarið kann gerast bæði langt og torskilt. Men tað kann eisini gerast heldur styttri, uttan at kveistra burtur tann iva, sum fólk javnan føra fram, men heldur taka hann í álvara.

- Vit skulu fígga hetta við virðunum, sum vit sjálvi skapa, og við at økja virðið av tí.
- Av hesum virði, skulu vit brúka ein part til at minka ríkisveitingina og ein part til at betra og útbyggja okkara samfelag og tænastrur. Seinastu 20 árin hevur vøksturinn í inntøkum landskassans verið 210 mió. kr. um árið. Sostatt er í hesum uppskotinum talan um at áleið 40% av inntøkuvøkstrinum kann nýtast til blokkniðurskurð, sostatt kann meira enn helvtin enn nýtast at útbyggja okkara vælferð og samfelag.
- Tað, sum vit sjálv skapa í landinum, er hægri fyri hvønn íbúgva í landinum, enn í flestu grannalondum okkara. So um vit ikki megna, hvør megna so?
- Seinastu nógvu árin er virðið av tí, sum vit sjálv skapa, vaksið fyri hvørt ár. Og tað er vaksið munandi, síðani vit skerdu ríkisveitingina seinast. Hetta virðið fer eisini at vaksa komandi árin.
- Vit mugu býta virðini í samfelagnum javnari. Vit skulu tryggja, at virðini og virðisøkin av tí, sum vit fólknið í landinum støðugt skapa, koma øllum fólkinum til gagns og ikki savnast á fáum hondum ella fara til útlenskar ognarar og áhugamál.
- Vit skulu reka ein nógv ábyrgdarfullari búskapar- og fíggarpolitikk, sum leggur upp fyri sveiggjum í búskapinum og sum leggur til síðis í góðum tíðum – m.a. við at seta í Búskapargrunn Landsins.
- Vit kunnu ikki – sum vit hava gjørt so ofta – økja øgiligt um útreiðslurnar hjá landi og kommunum, tá ið alt gongur upp. Fyri síðani at høgga bremsurnar í, tá ið vit hava brúkt ov nógv og økt skuldina.
- Sostatt kunnu summi mál, sum vit øll ynskja, og sum tørvur er á, við hesi avgerðini taka eitt sindur longri tíð at fígga og fremja. Men tá verða tey eftir okkara tykki, tryggari og byggja á eina búskaparliga betri grund.

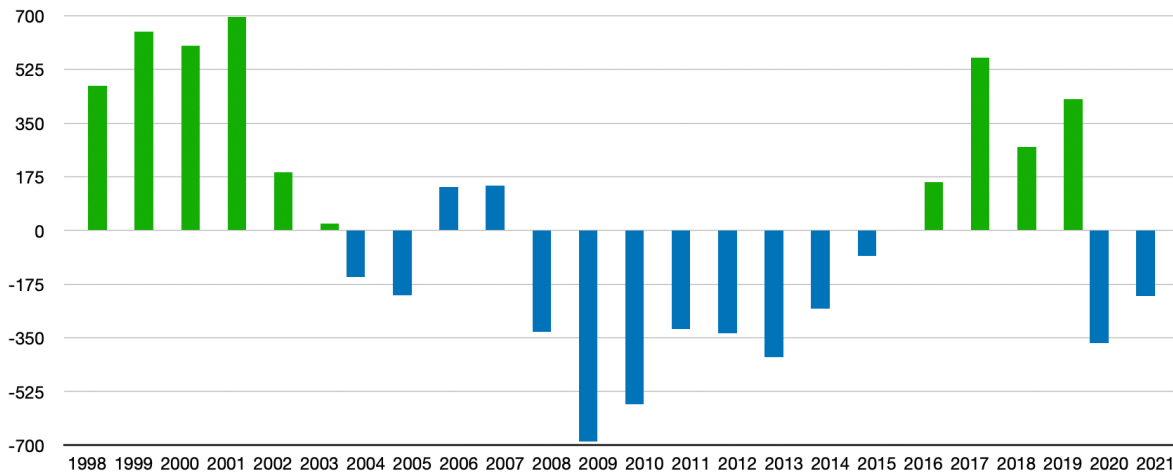
Ítøkiligt dømi seinastu árin

Gongdin seinastu árin kann lýsa, hvussu til ber at fremja hesa skipaðu minking av ríkisveitingini.

- Árin 2015-2019 vaksu inntøkur Landskassans úr 4,5 mia. kr. upp í 5,9 mia. kr.
- Um sæð verður burtur frá ríkisveitingini, øktust inntøkur Landskassans úr 3,85 mia. kr. upp í 5,2 mia. kr.
- Hetta er ein inntøkuvøkstur á knappar 1,4mia.kr., ið svarar til ein miðal árligan inntøkuvøkstur á knøpp 8%.
- Hetta var samstundis sum stórir skattalættar vórðu latnir í tíðarskeiðnum til lág-og miðallønt, bæði í landsskatti og í pensjónsskatti. Og betri búskapur hjá vanligum familjum, skapti eisini vøkstur í inntøkum landsins,
- Hesi átøk vórðu fíggað við at seta aðrar inntøkur í staðin.

- Vøksturin í inntøkum landskassans í seinasta valskeiði á 1,4mia. kr. svarar til meira enn tvífalt ríkisveitingina á 0,64mia.kr.
- Hvørt ár vóru stór avlop á fíggjarlógini, ið vórðu sett til síðis og brúkt at gjalda skuld niður og eisini sett í Búskapargrunn Landsins.

Úrslit landskassans 1998-2021

Kelda: Fmr.fo

Viðmerking: Grønu stabbarnir eru árin Tjóðveldi sat í fíggjarmálaráðnum

Vit vaksa um okkara egnu virðisskapan hvørt ár

Gongdin í inntøkum landsins frá skattum og avgjøldum hevur søguliga verið vaksandi, meðan ríkisveitingin er minkað sum partur av inntøkum landsins.

Sambært Búskaparskipan Landsins, ið hevur roknskapartøl frá 1997 til og við 2019, eru inntøkur landsins í hesum tíðarskeiði vaksnar:

Inntøkur landsins 1997-2019:

- Úr 1.654.385 tús.kr. upp í 5.210.772 tús.kr., um sæð verður burtur frá ríkisveitingini.
- Hetta er ein vøkstur á 3,6 mia.kr., svarandi til 215% yvir 22 ár – ella ein miðal árligur vøkstur á 5,4%.
- Í sama tíðarskeiði er ríkisveitingin minkað úr 897.604 tús. kr. niður í 641.800 tús. kr. Ein minking á 28,5%.
- Í 1997 svaraði ríkisveitingin til 45% av inntøkunum hjá landinum annars (t.e. skattir,avgjöld og rentur).
- Í 2019 svaraði ríkisveitingin til 10,3% av inntøkunum hjá landinum annars. Samstundis hevði landskassin avlop á 428 mió. kr. í 2019.

Ríkisveitingin er sostatt ein søguliga lítil partur av landsins inntøkum, og ein minking vil tí hava søguliga lítla ávirkan á virkseimi landsins, um vit seta hana í verk nú.

Eitt búskaparligt og fíggjarligt framstig

Eftir fleiri ár við stórum avlopum á fíggjarlógini, ið nærur svarar til støddina á ríkisveitingini, og har vit hava niðurgoldið skuld, er í løtuni aftur hall á landsins fíggjarlóg.

Fleiri vilja tí kanska halda, at løtan ikki er hin rætta at binda okkum til at skerja ríkisveitingina.

Vit halda, at støðan er júst øvugt. Við at taka ábyrgdina og binda okkum til ein sjálvberandi búskap, verða munandi betri karmar skaptir fyri at reka ein varnan, ábyrgdarfullan og rættvísan búskapar- og fíggjarpolitikk.

Tá verða allir flokkar og allir partar bundnir av at taka avgerðir og leggja til rættis so, at vit røkka málinum um at fíggja og gjalda sjálv.

Og við gongdini í føroyska búskapinum og fíggjarpolitikki landsins í løtuni, er alneyðugt at vit seta nýggj mál og vaksa um politisku ábyrgdina, so vit ikki enn einaferð skapa støðug hall og ein veikari og ótryggari búskap.

At taka avgerðin um at gera okkum leys av ríkisveitingini fer at krevja munin meira av okkum sum politikarar og fer at skapa eina felags fatan millum allar flokkar á tingi um tað grundarlagið, vit skulu byggja á komandi árinum.

Í dag leggja nakrir flokkar fram síni uppskot til fíggjarlóg og fíggjarkarm, sum byggir á at minka heildarveitingina, meðan aðrir ikki taka hetta við í búskaparpolitikkinum.

Soleiðis fer stórir av politiska orðaskiftinum og politisku orkuni til at stríðast um týðningin av donsku ríkisveitingini og ákærur um, hvussu ymisk átøk skulu fíggjast – av okkum sjálvum ella við donskum studningi.

Flokkarnir og politiska skipanin viðgera tí nógv mál út frá heilt ymiskum fyrirtreytum og búskaparligum grundum.

Tað gagnar á ongan hátt búskapar- og fíggjarpolitikkinum og fólkinum í landinum. Heldur gevur hetta eitt avskeplað orðaskifti, har sakligar og fakligar grundgevingar eru "eins og á hvør sínari gongustjørnu".

Eisini er ógjørlegt hjá kommunum, embætisverki, ráðgevum, vinnu, fakfeløgum, peningastovnum, íleggjarum, húsarhaldum, serfrøðingum og øllum, ið skulu tak lut í at leggja til rættis og taka búskapar- og fíggjarpolitiskar avgerðir við framtíðini fyri eyga, at gera niðurstøður.

Tí grundarlagið er ikki tað sama, um vit ætla at gerast óheft av ríkisveitingini ella ikki. Vit arbeiða ikki eftir einum greiðum máli ella felags fatan av búskaparliga grundarlagnum.

Tí er vónin, at hetta uppskot kann virka til at fáa eina greiða støðutakan og bindandi mál frá politisku flokkunum.

Serligar viðmerkingar

Til § 1

Her verður ásett, at Løgtingið við lóg bindur landsstýrið at boða donsku stjórnini frá ella gera avtalu við donsku stjórnina um, at ríkisveitingin verður minkað burtur komandi 7 árini.

Til § 2

Her verður ásett, at í seinasta lagi frá 1. januar 2030 skal ongin ríkisveiting vera á fíggarløgtingslógini (Heildarveiting úr Danmark).

Til § 3

Lógin fær gildi, dagin eftir, at honn er kunngjørd..

Á Løgtingi, 27. august 2021

Vegna Tjóðveldi

Høgni Hoydal